

Motion till riksdagen 2025/26:637

av **Matilda Ernkrans m.fl. (S)**

Förbud mot brytning i alunskiffer på grund av miljöriskerna

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör överväga att införa ett stopp för gruvbrytning i alunskiffer till dess att det kan visas att sådan brytning kan ske utan risk för vattenmiljöer och människors hälsa och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I Sverige, bland annat i landskapet Närke, finns förekomster av alunskiffer i Östernärke och Kvarntorp i Kumla. I området Kvarntorp gav, vid tiden efter andra världskriget, jakten på olja och gas i alunskiffern allvarliga miljöproblem som än idag finns kvar med konsekvenser för människor och miljö och till stora kostnader.

Från andra världskriget fram till mitten av 1960-talet bedrev statliga Svenska Skifferoljebolaget skifferbrytning och oljeframställning i området. Därefter tog Supra AB vid och framställde ammoniak av rest- och spilloljor. Denna verksamhet pågick fram till början av 80-talet. Verksamheten från båda dessa företag har inneburit att miljön i området är både sargad och förorenad.

Området Kvarntorp är ett av Sveriges mest förorenade områden med betydande miljöpåverkan. Kumla kommun har under många år fått ta ansvaret och betydande kostnader för att göra det man kan för att forma Kvarntorpsområdet till ett industriområde med återvinningsindustrier men också Kvarntorpshögen till ett område för reflektion. Det i ett område som fortfarande är ett av Sveriges mest förorenade på grund av andras tidigare fattade beslut.

Brytningen med dessa omfattande miljökonsekvenser skedde under en annan tid med annan lagstiftning men ändå i en liknande tid som nu med betydande osäkerheter i omvärlden och med ett starkt tryck på att öka självförsörjningen.

Intresset för brytning av alunskiffer idag drivs av det faktum att den innehåller så kallade innovationskritiska metaller. Men med det sagt så måste hänsyn tas till alunskiffers komplexa geokemiska sammansättning som gör att brytning medför en hög miljörisk och osäker kontroll över påverkan på mark och vatten. Det är i högsta grad giltigt i nutid gällande just alunskiffer.

En statlig utredning (SOU 2020:71) konstaterar bland annat att

- det finns betydande miljörisker kopplade till sulfider, uran och andra metaller i alunskiffern
- dessa risker kan leda till surt lakvatten och föroreningar av grund- och ytvatten
- det finns kunskapsluckor kring hur man säkert kan bryta metaller ur alunskiffer, vilket kräver mer forskning innan någon brytning kan bli aktuell
- den teknik som krävs för säker och miljömässigt hållbar utvinning inte finns i dag
- ingen brytning av innovationskritiska metaller i alunskiffer tidigare har skett i Sverige.

Det saknas exempel på industriell brytning av denna typ i Sverige som uppfyller moderna miljökrav. Historiska erfarenheter, såsom de i Kvarntorp, visar att rester från tidigare brytning fortsatt orsakar problem, såsom värmealstrande slagghögar och långvarig markförorening.

Det finns ett reellt behov av innovationskritiska metaller för att klara elektrifiering och klimatomställning, men detta kan inte ske till vilket pris som helst. Att öppna för alunskifferbrytning i Sverige i dag vore att ta oacceptabla miljörisker samtidigt som det inte finns etablerade metoder för säker brytning. Det finns andra vägar framåt, som att återvinna ur befintligt gruvavfall och elektronik samt tillförsäkra forskning och utveckling av framtida utvinningsteknik som provas i framtiden – under strikt miljökontroll.

Sverige bör överväga att införa ett stopp för gruvbrytning i alunskiffer tills både teknik och riskhantering kan garantera hållbarhet och tills ett kommunalt veto gällande brytning finns på plats. Det är nödvändigt för att skydda natur, vatten och människors hälsa – inte minst i områden som Närke där dricksvatten och jord- och skogsbruk också riskerar att påverkas.

Matilda Ernkrans (S)

Denis Begic (S)

Karin Sundin (S)